

5. ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΧΑΜΗΛΕΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

Κατά κοινή ομολογία, η περίπτωση που απαιτεί περισσότερη δουλειά από την πλευρά των εκπαιδευτικών, είναι αυτή των χαρισματικών και ταλαντούχων παιδιών που στην πράξη, δηλαδή στο σχολείο, παρουσιάζουν χαμηλές επιδόσεις. Αρχικά, το συγκεκριμένο φαινόμενο δείχνει αντιφατικό, κυρίως επειδή οι έννοιες της χαρισματικότητας και των χαμηλών επιδόσεων θεωρούνται ως εξ ολοκλήρου αντίθετες. Και αυτό μπορεί να αποδειχθεί στην περίπτωση που κάποιος μαθητής διαθέτει υψηλό δείκτη νοημοσύνης, αλλά δεν καταφέρνει να τα πηγαίνει καλά στο σχολείο (π.χ. στα διαγωνίσματα ή στις γραπτές εργασίες).

Συνηθίζεται να γίνεται ένας διαχωρισμός ανάμεσα στις περιπτώσεις των 'χρόνια' και 'περιστασιακά' αδύνατων μαθητών. Η προσωρινή ή περιστασιακή αδυναμία στα μαθήματα, είναι μερικές φορές δυνατόν να προκύψει και ως ένας αυθόρμητος τρόπος αντίδρασης απέναντι στον εκπαιδευτικό, ή στο οικογενειακό και το ευρύτερο περιβάλλον. Αντίθετα, ένας 'χρόνια' αδύνατος μαθητής, ο οποίος παρουσιάζει συνεχώς χαμηλό ιστορικό επιδόσεων σε ένα μάθημα (ή σε περισσότερα), πιθανόν να έχει υποστεί μια μόνιμη τραυματική εμπειρία, η οποία τον ωθεί να κρατά μόνιμως μια 'αμυντική στάση'. Αναφέρονται τρεις χαρακτηριστικοί τύποι μαθητών με χαμηλές επιδόσεις: ο επιθετικός, ο παραιτημένος και ο μικτός τύπος. Οι επιθετικοί μαθητές επιδεικνύουν μια μόνιμως ενοχλημένη, εριστική και επαναστατική συμπεριφορά, ενώ οι παραιτημένοι δεν μπαίνουν καν στον κόπο να ασχοληθούν με τα μαθήματα, κυρίως λόγω πλήξης. Τέλος, η μικτή κατηγορία περιλαμβάνει περιπτώσεις μαθητών που αμφιταλαντεύονται μεταξύ επιθετικότητας και παραίτησης.

Γενικότερα, όσον αφορά στο φαινόμενο της χαρισματικότητας και του ταλέντου συνοδευόμενων από **χαμηλές επιδόσεις** στο σχολείο, μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής:

- Το φαινόμενο των χαμηλών επιδόσεων κάνει πρώτη φορά την εμφάνισή του σε μικρή ηλικία και, συγκεκριμένα, στην ηλικία του δημοτικού σχολείου.
- Φαίνεται να υπάρχει μια έντονη σχέση ανάμεσα στις χαμηλές επιδόσεις και τη διδασκαλία υπερβολικά δύσκολης ή εύκολης ύλης (ύλης που δε συμβαδίζει δηλαδή με το φυσιολογικό επίπεδο των μαθητών και την ομαλή διαδοχή των τάξεων, όσον αφορά τη δυνατότητα αφομοίωσής της).
- Οι έφηβοι που είναι περισσότερο πολυάσχολοι από τους συνομηλικούς τους (ανήκοντας σε ομάδες ή συλλόγους, ασχολούμενοι με σπορ), εμφανίζουν δυσκολότερα χαμηλές επιδόσεις.
- Υπάρχει και η περίπτωση των άριστων μαθητών που δεν ανήκουν σε κάποια ξεχωριστή κατηγορία (ούτε σε αυτή που εξετάζουμε εδώ), και όμως, ενώ στην πλειοψηφία των μαθημάτων διαπρέπουν, ενδέχεται σε κάποιο συγκεκριμένο να σημειώνουν χαμηλές επιδόσεις.
- Υπάρχει η περίπτωση κάποιοι μαθητές να παρουσιάσουν αδυναμία στα μαθήματα, οφειλόμενη στο γεγονός ότι στο παρελθόν δεν υποστηρίχθηκαν κατάλληλα όταν έπρεπε, δεν τους δόθηκε η κατάλληλη κατεύθυνση και δε διαμορφώθηκε ένα επαρκώς εξατομικευμένο πρόγραμμα για αυτούς.

5.1. Διπλή ιδιαιτερότητα

Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει σαφές ότι οι χαμηλές επιδόσεις δεν οφείλονται πάντα σε ψυχολογικούς λόγους. Γύρω στα τέλη της δεκαετίας του 1980, και καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, άρχισε να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην ξεχωριστή περίπτωση των

μαθητών που παρόλο που είναι χαρισματικοί, ανήκουν στην κατηγορία του αυτιστικού φάσματος, και μπορεί να παρουσιάζουν προβλήματα πρόσληψης και εκφοράς λόγου, δυσκολία συγχρονισμού κινήσεων, ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, όπως δυσλεξία, καθώς και έλλειψη συγκέντρωσης προσοχής ή υπερκινητικό σύνδρομο (AD/HD), η οποία είναι και η πιο γνωστή διαταραχή που παρατηρείται σε χαρισματικά και ταλαντούχα παιδιά.

Συχνά είναι δύσκολο να αναγνωρίσεις τα σημάδια ενός μαθησιακού προβλήματος, όταν έχεις να κάνεις με ένα χαρισματικό και ταλαντούχο παιδί. Πολλά παιδιά που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία προσπαθούν να επιβιώσουν χωρίς κανείς να τα στηρίζει. Μερικά έχουν ήδη αναγνωρισθεί ως χαρισματικά, αλλά θεωρούνται τεμπέλικα, χωρίς κίνητρα. Άλλα μπορεί να μην έχουν θεωρηθεί χαρισματικά και πιθανόν να δέχονται υποστήριξη ως έχοντα ειδικές μαθησιακές δυσκολίες. Στην πλειονότητά τους, δυστυχώς, δε θεωρούνται ούτε με εξαιρετικές δυνατότητες, ούτε με μαθησιακές δυσκολίες. Η χαρισματικότητά τους καλύπτει τη μαθησιακή δυσκολία τους και η μαθησιακή δυσκολία τους κρύβει τη χαρισματικότητά τους. Ποτέ δεν αποτυγχάνουν τόσο, ώστε να θεωρηθούν ότι έχουν ένα πρόβλημα. Γενικά, αν δέχονται υποστήριξη, τη δέχονται συνήθως για τη μαθησιακή τους δυσκολία.

Απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στην αναγνώριση αυτής της διπλής ιδιαιτερότητας, προσεκτική επιλογή των διαγνωστικών εργαλείων για μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση, συνεχής επιλογή του υποστηρικτικού προγράμματος που θα ακολουθηθεί. Η γονεϊκή παρέμβαση, μαζί με τη συμβουλευτική γονέων είναι ένα σημαντικό μέρος της εκπαίδευσης των χαρισματικών και ταλαντούχων μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Σε δυσχερή θέση επίσης είναι τα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα ή από χαμηλά κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Πιθανότατα έχουν εκτεθεί σε ακατάλληλες πρώιμες εμπειρίες σχετικά με το αναλυτικό πρόγραμμα του σχολείου, δεν είχαν την ευκαιρία να αναπτύξουν τις κατάλληλες συνήθειες ως προς τη σχολική εργασία, έχουν δηλαδή ήδη εγκατασταθεί αρνητικές σχέσεις μεταξύ αυτών και του σχολικού πλαισίου. Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με ασταθή μοντέλα και συστήματα αξιών στην οικογένεια, καθώς και ελάχιστη ή μηδενική γονεϊκή καθοδήγηση και προσδοκία για ακαδημαϊκή επιτυχία, δημιουργούν αναποτελεσματικές συμπεριφορές και στρατηγικές, καθώς και συγκεχυμένες ή μη ρεαλιστικές προσδοκίες. Η μεγάλη απόσταση στην κουλτούρα της γλώσσας, των συμπεριφορών, των αξιών, καθιστά δυσχερή την επισήμανση των χαρισματικών και ταλαντούχων ανάμεσα σε αυτούς τους υποπληθυσμούς και ακόμα πιο σύνθετη και υπεύθυνη τη διαδικασία του εντοπισμού, προκειμένου να ενταχθούν σε προγράμματα υποστήριξης, όταν αυτά υπάρχουν.

5.1.1. Τρόποι στήριξης χαρισματικών και ταλαντούχων μαθητών που ανήκουν σε μειονότητες

- Μεταδώστε τους υψηλούς στόχους.
- Να είστε ευαίσθητοι με τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις ανθρώπων από διαφορετικές πολιτιστικές ομάδες. Γνωρίστε όλους τους μαθητές και την κουλτούρα τους. Να σκέφτεστε τις προκλήσεις που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν τα παιδιά αυτά στο σχολείο.
- Συνεχώς και με επιμονή ενθαρρύνετε τους μαθητές να πάνε στο Πανεπιστήμιο. Συζητήστε με τους μαθητές και τους γονείς τους για την απαραίτητη προετοιμασία, τα τεστ και τις άλλες εξετάσεις που απαιτούνται.
- Δημιουργήστε ένα πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό περιβάλλον και εξασφαλίστε ότι το σχολικό πρόγραμμα αντανακλά ποικίλες κουλτούρες.
- Βοηθήστε τους μαθητές να συνδεθούν με τα πρότυπα και τους μέντορες. Οργανώστε ομάδες υποστήριξης συνομηλίκων για μαθητές με κοινά ενδιαφέροντα και ικανότητες.
- Προσεγγίστε τους γονείς και τα μέλη της οικογένειας. Εξασφαλίστε την υποστήριξή τους στην παροχή ώθησης και κοινών στόχων.
- Εξασφαλίστε στους μαθητές μία ποικιλία από εκπαιδευτικές προοπτικές. Δημιουργήστε ή επιλέξτε δραστηριότητες που είναι ευχάριστες, ζωντανές και προσανατολισμένες στην πραγματικότητα.

- Δώστε προσοχή στις ανησυχίες, τους φόβους και τις απόψεις των μαθητών για τις εμπειρίες και την εκπαίδευσή τους.

5.1.2. Πρόγραμμα συμμετοχικής εκπαίδευσης για τους χαρισματικούς και ταλαντούχους μαθητές με ιδιαιτερότητες και αναπηρίες

Θα πρέπει να ξεκαθαριστεί ότι παρόλο που τις δυο τελευταίες δεκαετίες έχει αρχίσει να σημειώνεται η εκδήλωση ενός μεγαλύτερου ενδιαφέροντος για την ανάπτυξη όλων των παραμέτρων της εκπαίδευσης –και φυσικά και αυτής των χαρισματικών παιδιών με ιδιαιτερότητες και αναπηρίες– η ξεχωριστή αυτή κατηγορία μαθητών γίνεται ευρύτερα αποδεκτή με αργούς ρυθμούς.

Υπάρχουν όμως και οι περιπτώσεις που ένα χάρισμα ή ένα ταλέντο μπορεί να αναμιχθεί με κάποιες αρνητικές πτυχές του χαρακτήρα τους, δημιουργώντας έτσι νέους -ανεπιθύμητους μάλλον– συνδυασμούς. Συγκεκριμένα, μπορεί να παρουσιάζουν:

- Αγωνιώδεις προσπάθειες να αποδεχθούν τον εαυτό τους.
- Εύθραυστη αυτοπεποίθηση - εικόνα για τον εαυτό τους.
- Έντονα αισθήματα αμηχανίας, δυσαρέσκειας και ντροπής κατά τη συναναστροφή τους με άλλους ανθρώπους.
- Έντονα αισθήματα σύγχυσης, απογοήτευσης και θυμού.
- Έντονη επιθυμία να απελευθερώσουν τη μέχρι τώρα καταπιεσμένη ενέργειά τους.
- Προβλήματα προσαρμογής και επικοινωνίας με τους συνομηλίκους, τους εκπαιδευτικούς και τις οικογένειές τους.
- Δυσκολία στην επιλογή μελλοντικής κατεύθυνσης.

Γενικότερα, **οι εκπαιδευτικοί** θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους τα ακόλουθα:

- Η εξοικείωση με την ιδιαιτερότητα και τον προσωπικό τρόπο έκφρασης του κάθε παιδιού είναι απαραίτητη. Απαραίτητη είναι επίσης και η κατάλληλη διαμόρφωση των συνθηκών, προκειμένου αυτά τα παιδιά να μπορέσουν να εκδηλώσουν με άνεση τις δημιουργικές τους τάσεις.
- Θα πρέπει να επιδιώκεται η επαφή εκπαιδευτικών-συμβούλων που παρουσιάζουν και αυτοί τις ίδιες ιδιαιτερότητες με τα παιδιά (εξασφάλιση μεγαλύτερης κατανόησης).
- Θα πρέπει να λαμβάνονται οι απαιτούμενες πρωτοβουλίες προκειμένου να υποστηρίζονται οι εξαιρετικές περιπτώσεις χαρισματικών παιδιών που είναι τυφλά, κωφά ή εμφανίζουν κάποια άλλη σωματική αναπηρία.
- Τέλος, είναι απαραίτητη η υγιής συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων (γονέων / εκπαιδευτικών/ σχολικών συμβούλων/ ειδικών υπηρεσιών κ.ά.).

Μερικές **βασικές αρχές ως προς την αναγνώριση** των μαθητών αυτών είναι:

- Συμπεριλάβετε τους μαθητές με αναπηρίες στον αρχικό σχεδιασμό ενός προγράμματος.
- Να είστε πρόθυμοι να δεχτείτε αντισυμβατικές τάσεις, όπου τις εκφράζουν .
- Κοιτάξτε πέρα από τα αποτελέσματα των τεστ.
- Όταν πρόκειται να απορρίψετε κάποιους μαθητές, έχετε στο νου σας ότι τα αποτελέσματα των εξετάσεων μπορεί να είναι χαμηλότερα εξαιτίας της αναπηρίας τους.
- Να μην αθροίζετε τα αποτελέσματα των επιμέρους τεστ σε ένα ενιαίο αποτέλεσμα.
- Δώστε μεγαλύτερη βαρύτητα στα χαρακτηριστικά που επιτρέπουν στο παιδί να αντισταθμίσει την αναπηρία του.
- Δώστε μεγαλύτερη βαρύτητα στις ικανότητες που δεν επηρεάζονται από την αναπηρία.

- Επιτρέψτε δοκιμαστικά στο παιδί να συμμετάσχει σε προγράμματα για χαρισματικά παιδιά.

Μερικές **βασικές αρχές ως προς τη διδασκαλία** των μαθητών αυτών είναι:

- Προσέξτε τον καθοριστικό παράγοντα της γλώσσας. Μειώστε τους περιορισμούς της επικοινωνίας και αναπτύξτε εναλλακτικούς τρόπους σκέψης και συνδιαλλαγής.
- Δώστε έμφαση στην προσέγγιση της θεωρητικής, υψηλού επιπέδου σκέψης, της δημιουργικότητας και της επίλυσης προβλημάτων.
- Να έχετε υψηλές προσδοκίες. Αυτά τα παιδιά συχνά γίνονται επιτυχημένοι ενήλικοι σε τομείς που απαιτούν ανώτερες σπουδές.
- Εξασφαλίστε ότι τα παιδιά θα δουλεύουν με τους δικούς τους ρυθμούς στους τομείς της χαρισματικότητας και της αναπηρίας τους.
- Δώστε τους απαιτητικές ασκήσεις σε προχωρημένο επίπεδο.
- Προωθήστε την έρευνα, τον πειραματισμό και τη συζήτηση.
- Βοηθήστε το παιδί να ανακαλύψει τις προσωπικές του ικανότητες.
- Να παρέχετε προοπτικές που επιτρέπουν στους μαθητές να κάνουν χρήση των πλεονεκτημάτων τους και των αγαπημένων τους τρόπων μάθησης.
- Χρησιμοποιήστε τις πνευματικές δυνατότητες για να αναπτύξετε στρατηγικές για να τα βγάλουν πέρα.
- Βοηθήστε στην ενδυνάμωση της αυτογνωσίας των μαθητών.

Η δυναμική της τάξης απαιτεί να:

- Συζητήσετε τις αδυναμίες - τα προτερήματα και τη σημασία τους με την τάξη.
- Ενισχύσετε τη συμμετοχή τους σε όλες τις δραστηριότητες. Ωθήστε τους να κάνουν παρέα με παιδιά χωρίς αναπηρία.
- Διευκολύνετε την αποδοχή: Προωθήστε και απαιτήστε το σεβασμό για όλους.
- Απαντήστε με ειλικρίνεια στις ερωτήσεις των υπολοίπων μαθητών.
- Σεβαστείτε τις ατομικές διαφορές.